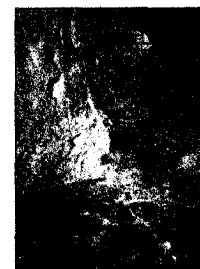

DE LANGGEWENSTE EN VAST AANSTAANDE

BEKERING VAN HET VOLK DER JODEN

*STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG*

2016

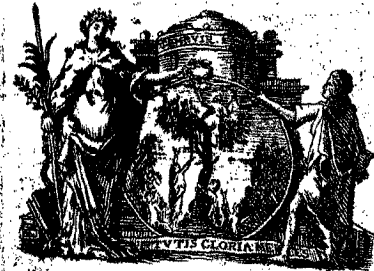
DE
LANGH GEWENSCHTE
En vast
AENSTAENDE BEKERING
Van het
VOLK der JOODEN,

*Nevens de maniere van dien, de aenleidende middelen daer toe,
ende de weg, die God in deezen met dat Volk houden zal;
geelyk ook de wyze van de vereniging der Stammen, de be-
bouwning van hun Stad, en wederkering in hun land; tot
overtuiging, vriendelyke uitlokking, en vertroosting
van het verstroyde Israel, in't breede vertoond, in
eene kortbondige verklaring van die zoo nadruk-
kelyke, en wydluftige Godspreek*

VAN
JEREMIAS XXXI.

Verrykt met verscheide aenmerkingen, en Nooten ter
zelve materie dienende

DOOR
JOACHIMUS MOBACHIUS,
Predikant tot s'HERTOGENBOSCH.

U T R E C H T

By JACOB van POOLSUM, Boekverkoopster 1746

DE ondergeschreevene Professoren, thans uitmakende de Theologische Faculteit der Universiteit 's Lands van Utrecht, hebben, na toelaating van hunne bezigheden, onderzocht, het Werk van den Eerwaarden en welgeleerden Heer JOACHIMUS MOBACHIUS, Bedienaar des Heiligen Euangeliums in 's Hertogenbosch, over het XXXIe Hoofdstuk van JEREMIAS Godspiraaken: en daar in niets gevonden, srydig met de Formulieren van eenigheid der Gereformeerde Nederlandse Kerk; maar, in tegendeel, eene deftige Schriftuur-verklaring, en bondige uitbreiding en betoog van verscheidene, voor al Prophetische, tot kennis en liefde der waarheid nuttige zaaken. De Heere Godt geve veel schynzel over dit geleerd en stigtelyk Werk, en verleene aan den Auteurs zynen ryken zegen.

UTRECHT
den 4. October
1745.

G. M. ELSNERUS,
S. S. Th. Doct. & Prof.
Acad. h. t. Rector.
DAVID MILLIUS,
S. S. Theol. D. en Professor.
ALBERTUS VOGET,
S. S. Theol. D. & Prof.
Facult. h. t. DECANUS.
GUILJELMUS ab IRHOVEN,
S. S. Theol. & Phil. Doct. Illiusque
Facult. ut & Hist. Eccles. Profess.
FRANCISCUS BURMANNUS,
S. S. Theol. Doct. & Professor.

O P D R A C T

A E N D E N

Hooggeboren Gestrengen Heere,

den Heere

LUBBERT ADOLF TORK,

Vryheer van Rosendaal en Pettecum, Extraordinaris Raed van de Wel Edele Hove van Gelderland, Landroft van de Veluwe; Burgemeester der Stad Wageninge, en althans wegens de Provintie van Gelderland Gedeputeerde in het Collegie van den Raed van Staten der vereenigde Nederlanden, &c. &c. &c.

E N D E A E N D E

Hooggeborene Vrouwe, Mevrouw

PETRONELLA WILLEMINA VAN HOORN,

Vryvrouwe van Rosendaal en Pettecum
&c. &c.

Des zelfs Hoogwaerde en zeer dierbare
Gemalinne,

O P D R A G T.

Word dit Werk , genaemd

DE LANG GEWENSCHTE EN AENSTAENDE BEKERINGE DER JOODEN, enz. enz.

Ten bewyze van myn sonderlinge hoogagting voor der zelve zeer Illustre Personen, en regt Edele hoedanigheden, als ook ter erkenenis van genotene, dog onverdiende beleefdheden, besonder ook wegens des zelfs yver en welmenentheid omtrent de zuivere Godsdienst, enz. enz.

Met toewenzing van de keur van Jehovahs zegeningen, nevens al het bevindelike heyl, in het tegenwoordige Werk zelve begrepen, en alle tekenen van hoogagting, op het aller-eerbiedigste, en onderdanigste opgedragen, en aengeboden, door der zelve

zeer ootmoedige en verpligte Dienaer,

JOACHIMUS MOBACHIUS, J. A. Soon,

Dienaer des Goddelijken Woords tot

s' HERTOGENBOSCH.

VOOR-

V O O R B E R I G T

A E N D E N

L E Z E R.

M thans den *Lezer* met geen al langwylig *Voorberigt* op te houden, zoo zegge in 't kort, dat de reden waerom ik juist met myne gedagten op de verhandeling van het XXXI. *Hoofdst.* van de *Profeet Jeremias* gevallen ben, is, omdat yder verstandige weet dat het een delicaete, zeer uitgebreide, en gewigtige stoffe in zig vervat, waer over egter in 't *Neerduitsch* (myns wetens) niemant ooyt opzettelik geschreven heeft; alleen heeft de *Heer D'Outrein* 'er elders een korte *Annalysis* of *Schets* over uitgegeven, in een *Werkje* in 8vo, genaemd de *Profetize Godgebeurdheid*, enz. alwaer onder verscheide stoffen, dit *Hoofdst.* word doorgelopen, en waer in sijn *Wel Eerw.* dus op sommige *plaatzen* nauwliks breder is dan onse *Kantekenaers*, soodan her maer tot een korte handleiding, hoe de *Profetien* te verklaren, kan dienen.

Voorts is 'er niemant (myns wetens) die 'er anders met opzet sijn werk van gemaakt heeft, dan alleen dat hier en daer over deeze en geene enkele *versen* wel eenige *aenmerkingen* of *Verklaringen* in onse *Tael* te vinden zyn, en dat het bekend is, dat de *Heer Noordbeek* over gansch *Jeremias* een *Commentarius* in 't ligt

* 3

ge-

V O O R B E R I G T

gegeven heeft, welke even daerom in 't besonder maer zeer kort over dit *Hoofdst.* en over yder *Vers* heeft moeten zyn, en dikwerf twee of drie versen te gelyk verhandeld, zynde by den zelve gedrukt, by wien ook dit *Werk* ter *Drukperze* is aenbevolen.

In 't *Latyn*, welke *Tael* egter de meeste onder ons, die anders niet ongeoeffend zyn in 't *Woord*, en groote lust tot kennis en de uitlegging der *Profetyen* hebben, niet verstaen, weet ik ook niemant, die opzettelik over dit *Hoofdst.* alleen geschreven heeft, buiten de bekende *Commentatores* over die gansche *Profetie* van *Jeremias*, welke uit dien hoofde ook doorgaensch over yder *Vers* zeer kort zyn.

Alleen is de vermaerde *Alting* 'er hier en daer wat breeder over, en terwyl, zoo als ik gemerkt heb, de *Heer Noordbeek* in dit *Capittel* zeer overeenkomd met de geleerde *Alting* in 't *Latyn*, zoo hebbe genoegzaam geene *Latynze Schryvers* daer over gebezigd dan *S. Schmidt*, die na myn zin al mede 't beste over *Jeremias* geschreven heeft, en wiens eige woorden daerom nu en dan in de *Noten* heb geplaatst, of schoon dien *Heer* myn egter meer dienst omtrent het *Critique*, dan 't zaekelyke van zommige versen, en het besonder oogmerk van dit *Profetisch Tafereel* gedaen heeft.

Hoe ver ik derhalven van die alle verschille; met welke eene geoorloofde *matigheid* die gebesigd hebbe, en van welke nuttigheid en gebruik dit tegenswoordige *Werk* boven die (welke egter alle min of meer hunne waerde hebben) te agten zy, kan en moet een onpartydig en verstandig *Lezer* oordelen, zoo hy anders lust heeft het myne van *Vers* tot *Vers* met eenige van die te vergelyken.

Dit durve ik zeggen, dat den *Lezer* hier geene slegts *opgewarmde kost* alleen zal vinden, en dat behalven de uitgebreide *Verklaring* van yder *Vers*, en de bygevoegde *Noten* en *Aenmerkingen*, myne gedagten over de voornaeme *Inhoud* niet algemeen zyn, daer op uitkomende, dat in dit *Hoofdst.* niet alleen een allerduidelikke *Profetie* voorkoomd, slaende op de *Staat* der *Kerke* onder 't *N. T.* maer wel in 't besonder eene klare voorzegging van de *bekeringe* der *Jooden* in 't *laetste der dagen*, de *berouw-*
wing

A E N D E N L E Z E R

wing van hun *Stad Jeruzalem*, en de *wederkering* na hun land, om daer den *God* hunner *Vaderen* plegtig te dienen; alle het welke ik vermoine met veele en bondige redenen betoogd, en uit zeer veele *Godspraken*, die ik hier nodig ligt teffens heb tragten by te zetten, bevestigd te hebben, zoo als den *Lezer* diensaengaende eene korte *Schets* van bewys in het hier na volgende nodig *Voorberigt* kan vinden; te gelyk met een beknopte voorafgaende *Analysis* of *ontleding* over het gansche *Werk*; 't geene ik dan daer op in 't *Werk* zelve alomme nader uitgebreid en bevestigd hebbe.

Die derhalven tot nog toe van my in gedagten mogten verschild hebben, gelieven haer oordeel te schorten tot dat zy het volgende nodig *Voorberigt* gelezen hebben, hoewel ook daer in op verre na alle redenen die ik voor deeze gedagten heb. niet te vinden zyn, als welke alomme in 't *Werk* zelve na voorvallende zaaken zyn verspreid en nog vry breder voorkomen.

Oordeeld dan al ymant, dat ik het geene my voorgesteld hebbe, niet *wiskonstig* betoogd heb, ik oordele egter dat elk gematigd en bezadigd *Lezer* nochtans zal moeten bekennen, dat ik niet los over het stuk heen gelopen, en geheel zonder groote waerschynelijkheid, en sonder veele redenen, die voor deeze gedagten pleiten, daer toe overhelle: ook hebbe ik, wat in 't besonder de *berouwwing* van *Jeruzalem*, en de *wederkering* der *Jooden* tot hun *Land* en *Stad* in 't *laetste der dagen* aengaet, veele *grote Mannen*, en dat wel van beide *Studien*. voor my, soo als den *Lezer* uit de *Verklaring* van de *laetste Versen* van gemelte *Hoofdst.* in 't besonder zal kunnen afnemen.

Altyd heb ik een afkeer gehad van loutere *Allegoryen*, vergesogte *speculatiën*, en vreemde gedagten, sonder grond, en ben anders daer niet voor, dat men soo los (gelyk sommige doen; de goede vooral niet te na gesproken) byna alles wat in de *Profeten* en *Psalmen* voorkoomd, op 't *N. T.* op de verscheide *losgewallen* van de *Kerk* onder die *Nieuwe Huishouding*, en in 't besonder op het *laetste der dagen* t' huis brengd, even als of 'er geene *gebeurtenissen* byna van dien tyd, en geene *stukken* die tot besonder nut, *lering*, *besiering*, en *vertrouwing* van de *Kerk*,
toen

V O O R B E R I G T

toen *levende*, in voorquaemen: ik denk dikwerf by my zelve, als ik sulke *Verklaringen* leeze, of by geval eens hoore! ongelukkige *Kerk* des *O. T.* welke men dus byna alles, wat hun tot *ligt*, *troost* en *bestiering* kon dienen, schynd te ontnemen! wat hebben die dog dan gehad? en waer zullen die ooyt dat 'er in gezien hebben, het geene 'er nu zeer veele, en de meeste, die geleerd hebben Gods Woord niet anders als met vreeze en eerbied te behandelen, 'er zelfs niet in zien, daer nu het ligt der kennis merkelijk grooter is als toen. O! dat de zulke, die zoo licht, en met soo weinig grond van bewys dikwerf in 't behandelen van *Profetyen* en *Psalmen* te werk gaen (want geene andere heb ik in 't ooge, maer houde ze in eere) eens wisten, hoe zeer veele van zulk een *verhandelwyze* walgen, en hoe befadigde met my wel bekennen, dat zy *dromende* nauweliks haere toetstemming 'eraen zouden kunnen geven, ja! hoe veele zig even daerom niet ontzien te zeggen, dat men dus van de *Schrift* als een *Wasse neus* maekt, die men draeyd na sijn eige *opinie*, men zoude leeren voorzigtiger en met meer bedagtzaamheid te werk te gaen, en eerst meer gronden voor sijn stuk, dan dikwerf slegts gelykluidende plaetzen, die op latere tyden zien, tragten by te brengen.

Ik bemerke, en gelove ook, dat in veele *Profetyen* en *Psalmen* eerst na de *letter* eene toespeling gemaekt word op de staet, en eenige *lotgevallen* van de *Kerk* in dien tyd, en wat de *Profeten* aengaet, veelyds op die van de *Kerk* voor, onder, en na de *gevangenis* van *Babel*, of de verdryving uit hun land, en de eindelyke wederkering in 't zelve, met den aenkleve van dien, waeromtrent de *Kerk* of bedreigingen, of bestieringen, of bemoeidigingen, en beloften ontfangd; 't geene dus in soo verre teffens tot nut voor de *Kerk* van dien tyd kan strekken; dog soo, dat men zulks teffens als een voorbeeld van iets diergelyks, 't welk 't *Israël* des *N. T.* nae 't *geestelyke* te wagten heeft, kan en moet aenmerken; ja! dat de *Profeten* veelyds by die gelegenheid verder gaen, en een uitstap doen tot de *tyden* des *N. T.*, op die wyze als wy ook eenigzints omtrent dit *XXXI. Hoofdstuk* in ons navolgend

A E N D E N L E Z E R.

gend nodig *Voorberigt* breder hebben aangemerkt, en in de nader verklarung van verscheidē *Versen* van dit *Hoofdstuk* telkens op sijn plaats aenwyzē; 't geene dus den geenen, die hier na de letter denken om de *wederkeringe* van *Israël* uit *Babel*, te minder kan stuiten.

Alfoo ik eenige *stoffen* van dit *Werk* eerst gepredikt heb, zoo is dit de reden, waerom voor zommige een soort van *Inleidingsgrond*, en agter na een korte *basis* van *toe-eigening*, of eenige *korre stellingen* van 't gebruik, om nader uit te breiden, te vinden is, 't geene men als een *toegift* kan rekenen, zynde het my te veel moeyte geweest alles te verschikken. Egter heb ik op verre nae het ganche *Hoofdstuk* niet uitgepredikt, maer slegts hier en daer de voornaemste en meest *practicaelste versen* uitgekijpt, alfoo ik gewoon ben onderscheid te maeken tusschen het geene waer over ik *Predike*, of *Schryve*; gelyk ik even daerom ten aenzien dier stoffen, waer over gepredikt heb, ook zelfs alles niet gesegd hebbe, wat 'er alhier in de *Verklarung* voorkoomd, en wel wederom eenige dingen gesegd hebbe, die ik hier gepasseerd heb, om my te schikken na myne *Toeboorders*, en niet uit het ooge te verliezen het geene tot hun meeste nut, en *zielen-voedzel* kan strekken, 't welk dog het voornaemste doelwit van onse prediking moet zyn.

Niet egter soo te verstaen, als of 'er geene onder de *Toeboorders* zouden zyn, de welke vatbaer zyn vooreenigzints diepzinniger bespiegelingen, maer omdat het meeste aental anders ligtelik over het hoofd gepredikt word, dat egter soo wel een *onsterfelyke ziel* te verliezen heeft, als de aenzienelikste, en verstandigste; des ik my altyd verpligt gevonden heb met *Jacob* te schikken na de gang van het werk, en was het mogelijk, de zaeken soo plat en verstaenbaer voor te stellen, dat ook de allereenvoudigste 'er eenig nut van zouw kunnen wegdragen.

Meer hebbe ik den *Waerden Lezer* nopens dit tegenswoordig *Werk* niet te berigten, dan alleen, dat ik kortheds-halven zeer veele en de meeste *Schriftuur-texten* wel aengehaeld, maer niet woordelik uitgedrukt hebbe, om niet onder verdenking te vallen

V O O R B E R I G T

len, als of ik door het uitschryven van alle die plaetzen, het Werk boven noodzaeke had tragten te doen uitdyen, terwyl egter verfoeke die zelve op te slaen, alsoo zeer veele van dien, zelve ingezien zynde, zeer tot opheldering dienen.

Vind nu dit Werk eenige toestemming, kan het eenigzints strekken tot bevordering van kennis en godvrugt, ik zal my de moeyte wel beloond agten, en het zal my een spoor zyn, om van tyd tot tyd, (soo de Heere verder lust en kragten geeft) op dit en myn vorige Werken nog eenige te laten volgen, waer van het eerste nu zyn zal, (als God wil) het *tweede Deel* over *Jes. LXI.* terwyl ik ondertusschen niet nalaete, om tusschen beiden by wege van verandering, myne Verklaring over de *7 Brieven*, geschreven aen de *7 Asiatische Gemeintens*, en vervolgens over de gansche *Openbaring* in 't rein te stellen, als over welk *geheimzinnig Boek* ik al voor eenige tijd een aenvang gemaakt heb te *Prediken*, zijnde ongeveer tot aen het *5de Hoofdstuk* gevorderd; hoewel ik wederom moet zeggen, dat ik op verre na dat geene 'er in 't openbaer niet van zegge, wat ik 'er van aentekene, en opstelle, om redenen hier boven gemeld, soodat niemant myner *Toehoorderen* uit het aenhoren van enkele *Predicaties* een regt besluit van 't Werk zelve kan opmaken. Of ik egter de *7 Brieven* eerst apart, en by wege van *Predicaties*, dan of ik het gansche Werk by *Deelen*, en dus de *7 Brieven* zoo wel, als de volgende *Cap.* by wege van een *Commentarius* zal uitgeven, daer over ben ik nog niet ten vollen beraden; ook zal ik dit alles, meer in de tijd nemen, en my niet te zeer haesten of vermoeyen: en komd my zelfs ymant voor met iets over de gansche *Openbaringe* uit te geven, dat de goedkeuring van zeer veele wegdraegd, zoo zal ik my verblijden, en my mogelijk vergenoegen de aentekeningen voor my zelven alleen en tot mijn eigen gebruik te behouden.

Dus meene ik door dit tegenswoordig Werk, gelyk ook door mijn vorige Schriften en die nog onder handen hebbe, aen God en de Kerk rekenfchap te geven, hoe ik mijn tijd wensch door te brengen, en hoe ik ook zelfs de uiren, die 'er overschieten van mijnen *openbaren Predikdienst* (welke boven alles gaet) tot meer algemeen

A E N D E N L E Z E R.

meen nut tragte aen te leggen, en geene uitspanningen verkiefe, als om daerdoor wederom nieuwe lust en kragt tot mijn *Prediken* en *Boek-werk* te vergaderen, en om teffens dus ook zorge voor mijn gefondheid te dragen; 't geen ik vermeine niet alleen geoorloofd, maer ook pligtig te zyn.

Na dat ik dit Werk reets ter Drukkers had aenbesteld, en daer in met het afdrukken tamelik ver gevorderd was, wierde ik in de reets lopende gerugten, uit de eige mond van den Wel Eerw. zeer geleerden, en Godzaligen Heere *G. Kulenkamp*, zeer geagt en geleerd Leeraer in de hervormde Gemeente tot *Amsterdam*, en beroemd door des zelfs uigegevene doorwrogte Schriften, bevestigd, dat sijn Wel Eerw. ook voornemens was geweest, een Werk over dit zelfde *XXXI. Hoofdstuk* van *Jeremias* aen 't licht te geven; waer by ik van ter zijden uit de mond der geener, die sijn Wel Eerw. voor Jaeren over dat *Hoofdstuk* niet sonder vrugt, en groot genoegen hadden horen *Prediken*, heb vernomen, dat sijn Wel Eerw. insgelijks daer in vind de aenstaende *Bekering der Jooden*, de herbouwing van hun *Stad*, en *wederkering* na hun *land*, enz.

Ik moet bekennen, dat het my lief was, te verstaen dat dus onse gedagten juist op een en de zelfde stoffe waren gevallen, en besonder, dat ook in soo verre zelfs onse gedagten over dat *delicaet Hoofdstuk* overeenstemden, en gelyk ik betuige veel hoogagting voor dien braven Heer, en des zelfs zeer geleerde en Godvrugtige Schriften te hebben, soo wil ik daer by gaerne belijden, dat by aldien sijn Wel Eerw. my in de uitgave van dat Werk was voorgelaten, ik gaerne mijnen arbeid zouw gestaekt hebben, wel overreed, dat het zoo bondig en doorwrogt zou zyn uitgewerkt, dat ik mijnen als dan nutt aen iets anders had kunnen besteeden.

Niemant hoope ik zal het my qualijk nemen, dat ik my in dit Werk, gelyk doorgaensch in mijne vorige Schriften, juist soo stipt in alles tot het minste toe niet binde aen eenige *Hoofd-party* in zaeken van *Studie*, en zelfs van *Broeder-twisten*; ik ben (bekken ik gaerne) niet slaefsch genoeg, om alles blindelings te om-

V O O R B E R I G T

helsen, wat sommige, (de goede en gematigde niet te na gesproken) die gewoon zyn soo sterk *Party* te trekken, soo gereidelik plegen te doen, als welke byna wel sweeren souden in de woorden van hunne Meesters, en het een groot crimen rekenen, soo zy in het een of ander verschil-stuk, besonder rakende de *Broeder-twisten*, hier of daer maer een weinig bezyden het voor hun afgetekende spoor weeten, en eenigermate de middelweg insloegen. Welke agting ik voor dien groten Uitlegger en *Apollus* in de Schriften heb, ik meen *Coccejus*, doe ik doorgaensch in dit Werk, en besonder oves *Vers* 38. doorstralen, maer alsoo weinig als de vermaerde *Vitringa* sig in alles heeft willen voegen na de besondere gedagten van die groote Man, en alsoo weinig de beroemde en gematigde *Witzius* sig heeft willen binden aan alle het geene de eene of andere *Party* met soo veel ernst tragt te beweren, alsoo weinig heb ik dat van myn gemoed ooyt konnen verkrygen, mogende liever door myn eigen ogen zien, en hebbende een afkeer van *Broeder-twisten*; terwijl ik voor den Heere betuige, dat ik sulks uit geene andere inzigten doe, als omdat meene in gemoede dus overreed te zyn; trouwens soo ik met vleesch en bloede wilde te rade gaen, soo begrype ligt dat het my misschien by sommige aengener souden maeken, en in eenige opzigten voordeliger zyn, soo ik niet een hayrbreed van eenige aengenomene gevoelens had willen (laet ik liever zeggen durven) afwyken. En of schoon ik geen Profet ben, of Profeten Soone, soo schynd het my egter waerschynelik toe, die heuchelyke tyden eelang zullen opdagen, ja! al eenigzints beginnen aen te ligten, waer in men elkanderen nader zal koomen, en zig zoo zeer niet meer binden aen de gedagten van dese of geene, maer als de zulke, die, omdat zy diere gekogten zyn, en geen Dienstknechten der menschen willen worden, een haet tonen te hebben omtrent dat woord. *ik ben Pauli*, enz. Sonderling zou het al zyn, en als een Miracul te agten, Waerde, en bescheide *Lezer*, zoo een van beide *Hoofd-Partyen*, hunne stellingen eensklaps zoo wel getroffen hadden, dat 'er tot aen den afloop der eeuwen geen twccm van middelweg te baenen, ja!

A E N D E N L E Z E R.

ja! zelfs niets aen te beschaven, te veranderen, of te veranderen zoude zyn, en jammer dat hy, die maer een weinig van 't een of ander in verschil zynde, dog by veele aengenome gevoelens, zou afwyken, juist strax het regte spoor in dat opzigt geheel bezyden zou treden, en van yder dwars aengesien moeten worden.

Trouwens het tegendeel zien we reets, wyl de *Hoofd-Partyen*, of gevoelens eenigermate thans al van het gewoon getal van twee, tot drie te minsten schynen aengegroeyd te zyn, en men al tamelik naukeurig weet te bepalen, onder welk Vaendel die en die gehoren; even als of Christus gedeeld was, en sijn rok sonder naet voor altoost gescheurd moest blyven; uitdrukkingen die my stooten, en de zulke, die dus uitgetekend worden in den grond ook moeten ergeren, gemerkt ik met alle gematigde en godvrugtige geen ander Vaendel kenne, onder welke my wenze op te geven, als 'dat van Jesus. Zeer strekte het my tot bevestiging myner handelwyze, het geen eens de zeer geleerde Heer *G. van Velsen*, waerdig en schrande Lector tot *Waekzens* in *Vriesland*, en beroemd door des zelfs zoon net, naupuntig en verstandig opstel tegen den Heer *Stinstra*, my schreef, wanneer sijn Wel Eerw. my bedankte wegens myne bescheidenheid, zagtmoedigheid en gematigheid in het schryven tegens den Heere *M. Swarte*, nopens de Personen, die mogen en moeten ten Avondmael, enz. ik zal liever, om geen afgebroke styl op te geven, de Brief, zoo ver die het een en ander betreft, geheel hier inlassen; dus luiden 's Mans eige woorden, —

„ Uwe wederlegging van 't Wangevoelen, 't geene Dom. Swarte had konnen goedvinden de geruften te Zion verkeerdelik in te boesemen, en gemoedelyke Christenen soo geheel tegen hunnen smaak op te dringen in de zaak van 't Avondmael des Heeren, als of een bloot Belyder daer sonder swarigheid wel toe mogt naderen? Ik ben 'er U Wel Ed. ten hoogsten voor verplicht, en wensche, dat my eens een gelegenheid voorquam, om 't geene ik daer over in myn hart gevoele, met de daed te betonen: ook kan ik geenzints voorby U Ed. voor desen arbeid, ten dienste der Kerke, en voorstand van 't